

MATYLDA WDOWIARZ-BILSKA ZBIGNIEW ZUZIAK

Politechnika Krakowska

KRAKOWSKIE UCZELNIE W PRZESTRZENI MIASTA

Abstract: Universities of Cracow in the City Space. The article presents the role of university areas in the spatial structure of Cracow and in the city's spatial policy. The analysis of selected university sites and their relation with the city structure concerns problems of communication access, public space attractiveness, networking and co-ordination of investment policy.

In Cracow, as an academic centre, universities could be important elements of polycentric city structure. The conditions of this process are: a good communication network, well-arranged public places and diverse services. The research proves the existence of many dysfunctions of the structural relation between the universities' locations and other elements of the city structure. The spatial development of the universities could influence the creation of a new dynamic and attractive city image in the conditions of a presence of an effective structural relations network.

Wstęp

Kraków jako ośrodek uniwersytecki mieszczący 22 uczelnie wyższe publiczne i prywatne stanowi współczesne „miasto wiedzy”. Obecność ok. 20 tys. pracowników naukowych oraz ponad 190 tys. studentów¹ sprawia, że Kraków jest miastem zamieszkiwanym przez młodych, dobrze wykształconych ludzi. Potencjał naukowy Krakowa stanowi jeden z głównych filarów strategii rozwoju nowoczesnej metropolii europejskiej, której wzrost gospodarczy wiąże się z budową ośrodka zaawansowanych technologii². Krakowskie uczelnie, jako ważny element struktury funkcjonalno-przestrzennej współtworzą historyczną i współczesną tkankę miasta.

¹ *Rocznik statystyczny województwa Małopolskiego 2005.*

² Wizja Krakowa zawarta w *Strategii Rozwoju Krakowa z 2005 r.* brzmi: Kraków miastem obywatelskim, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców i zrównoważony rozwój, europejską metropolią, konkurencyjnym ośrodkiem nowoczesnej gospodarki opartej na potencjale naukowym i kulturowym.

Obszary uczelni są zagospodarowywane inwestycjami wspieranymi przez władze samorządowe i zapisane w dokumentach planistycznych różnego szczebla oraz wspierane finansowo z budżetu, a także z funduszy europejskich³. Planowane ambitnie i z rozmachem, a konsekwentnie realizowane inwestycje sprawiają, że uczelnie Krakowa – zarówno publiczne, jak i niepubliczne – mają szanse stać się ważnymi elementami struktury przestrzennej miasta, współtworząc jego policentryczny charakter. Uczelnie, a szczególnie ich skupiska mogą być miejscem koncentracji aktywności gospodarczych, naukowych, kongresowych i społecznych. Duża liczba studentów i pracowników naukowych przyciąga w pobliże uczelni firmy oraz generuje usługi skierowane przede wszystkim do młodych ludzi. Z kolei obecność usług i terenów urządzonych staje się atrakcyjnym miejscem dla innych użytkowników przestrzeni miejskiej. W tym kontekście uczelnia może odgrywać w strukturze miasta rolę centrum – ośrodka, w którym przenikają się wielokierunkowe relacje międzyludzkie. Traktowanie uczelni jako swego rodzaju równoważnika współczesnych centrów miejskich wymaga jednak, aby ta kategoria przestrzeni urbanistycznej spełniała odpowiednie standardy w zakresie dostępności komunikacyjnej, atrakcyjności przestrzeni publicznej i różnorodności usług.

1. Rozmieszczenie uczelni krakowskich w strukturze miasta

Rozmieszczenie przestrzenne uczelni w strukturze miasta cechuje ogólne rozproszenie z pojedynczymi skupiskami. Miejscem koncentracji funkcji szkolnictwa wyższego są obszary:

- I Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego – ul. Gołębia – ul. Grodzka (UJ, PAT, PK, PWST uczelnie prywatne);
- otoczenia al. Mickiewicza (II kampus UJ, AGH, UR);
- Bronowice – Łobzów – funkcjonalnie i przestrzennie związane z poprzednim skupiskiem uczelni (PK, AP, szkoły prywatne);
- otoczenia Krakowskiego Centrum Komunikacyjnego (PK, ASP, UE, PWST, uczelnie prywatne);
- Kliniki CMUJ wzdłuż ul. Kopernika

Wymienione powyżej obszary są zlokalizowane w tkance śródmiejskiej, gdzie koncentruje się większość uczelni Krakowa. Pozostałe szkoły wyższe, głównie prywatne oraz pojedyncze wydziały rozproszone są w strukturze miasta. W terenach tych:

- występuje różnorodność funkcji z dużym udziałem szkolnictwa wyższego (ponad trzy uczelnie);
- obecność uczelni generuje rozwój usług adresowanych do środowiska akademickiego;

³ Wystąpienie inauguracyjne prof. dr hab. K. Musioła rektora UJ z 01.10.2007.

Ryc. 1. Uczelnie i ich skupiska na tle układu komunikacyjnego miasta

A – uczelnie publiczne, B – uczelnie prywatne, C – badane obszary uczelni, D – badane ośrodki uczelni, E – istniejące koncentracje uczelni, F – potencjalne skupiska uczelni, G – autostrada i droga krajowa – istniejące i projektowane; H – ulice główne i zbiorcze istniejące i projektowane; I – linia kolejowa (kolej aglomeracyjna); J – planowana linia szybkiego tramwaju; K – główne węzły komunikacji krajowej i międzynarodowej, L – główne węzły miejskiego układu komunikacyjnego.

Źródło: Opracowanie M. Wdowiarz-Bilska, na podstawie badań własnych i *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa*.

- dominujące w strukturze zabudowy obiekty uczelni stają się elementem tożsamości dzielnicy;
- tereny uczelni (ich zabudowa i zagospodarowanie) integrują i współtworzą przestrzeń publiczną i półpubliczną miasta;
- występują zarówno pojedyncze obiekty uczelni, jak i zespoły zabudowy tworzące zamknięty kampus.

Niektóre zespoły tworzą miejsca rozwoju potencjalnych skupisk. Można wyróżnić cztery miejsca potencjalnych koncentracji (ryc. 1):

- Pychowice (III Kampus UJ, PAT);
- Prokocim (Szpital Uniwersytecki i Wydział Farmacji CMUJ);
- Czyżyny (kampus PK i AWF);
- Mydlniki (obiekty UR i lokalizacja nowego kampusu AGH).

2. Analiza przykładów – sytuacje lokalizacyjne i problemy dostępności⁴

Zarysowaną na wstępie problematykę, przedstawiono na przykładach ostatnio zrealizowanych kompleksów dydaktycznych oraz miejsc rozwoju funkcji akademickich, mogących stać się potencjalnym centrum miejskim, pogrupowanych według następujących przypadków:

- obiekty w tkance śródmiejskiej uzupełniające istniejący zespół akademicki – Auditorium Maximum, Centrum Dydaktyczno –Kongresowe Wydziału Lekarskiego CMUJ;
- zespół akademicki stanowiący element rewitalizacji obszarów przemysłowych – Krakowska Szkoła Wyższa na Zabłociu;
- miejsce rozwoju potencjalnego skupiska uczelni – kampusy PK w Czyżynach i UJ w Pychowicach.

Zlokalizowane w tkance śródmiejskiej obiekty uzupełniające skupisko uczelni, mają zapewnioną bardzo dobrą dostępność komunikacyjną, w szczególności dla ruchu pieszego, dzięki czytelnym powiązaniom z siecią przestrzeni publicznych miasta. Bliskość przystanków komunikacji publicznej, umożliwiającą bezpośrednie powiązanie z innymi obszarami uczelni, łagodzi występujące utrudnienia dostępności dla samochodów, ze względu na ograniczenia wjazdu, ruch jednokierunkowy i charakterystyczne dla śródmieścia korki.

Obecność w sąsiedztwie badanych kampusów głównych ulic miejskich, zapewnia bardzo dobrą dostępność, ale powoduje także dysfunkcje ze względu na obciążenie ruchem oraz obsługę nowo rozwijanych terenów mieszkaniowych. Omawiane lokalizacje uczelni mają charakter „wysp” otoczonych barierami dla ruchu pieszego

⁴ Według badań *in situ* przeprowadzonych w latach 2005-2008 przez Wdowiarz-Bilską.

w postaci głównych tras komunikacyjnych, linii kolejowej, obszarów przemysłowych, zieleni zaniedbanej lub nieurządzonej. Dodatkowo zauważa się słabe wykształcenie wewnętrznego układu komunikacyjnego oraz wadliwe powiązanie sieci ulic lokalnych i dojazdowych z głównym układem transportowym miasta. Brak czytelnych węzłów wjazdowych na tereny uczelni i sprawnego wewnętrznego układu cyrkulacji ruchu przy wciąż wzrastającej liczbie użytkowników może rodzić znaczne dysfunkcje i utrudnienia komunikacyjne.

Komunikacja zbiorowa obsługuje wszystkie omawiane obszary, zapewniając bezpośredni dojazd do centrum miasta oraz strefy podmiejskiej. Powstaje pytanie czy różnorodność środków komunikacji, liczba linii i kierunki połączeń są wystarczające dla obsługi potencjalnych terenów centrotwórczych. Analiza powiązań komunikacyjnych wykazała, że tereny uczelni są z reguły obsługiwane przez jeden typ środków komunikacji publicznej, kursujących ze średnią częstotliwością. Dodatkowo, transport publiczny nie zapewnia bezpośredniego powiązania ze wszystkimi częściami miasta, natomiast komunikuje obszary z Krakowskim Centrum Komunikacyjnym i innymi lokalizacjami wyższych uczelni.

Zarysowane powyżej niedogodności są odczuwalne, a proponowane sposoby ich poprawy znajdują odzwierciedlenie w dokumentach planistycznych i opracowaniach o charakterze naukowym.

Dla Krakowskiej Szkoły Wyższej najważniejszymi inwestycjami komunikacyjnymi są: rozbudowa lokalnego układu komunikacyjnego oraz realizacja linii Krakowskiego Szybkiego Tramwaju i Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej z Węzłem Integracji na Zabłociu⁵, a także uruchomienie tramwaju wodnego na Wiśle wraz z budową przystanki w pobliżu uczelni. Poprawa dostępności pieszej wiąże się z zapewnieniem bezkolidyjnego przejścia przez ul. G. Herlinga Grudzińskiego w formie kładki⁶.

Dla udoskonalenia wewnątrzmiejskich relacji kampusu w Czyżynach największe znaczenie mają inwestycje związane z rozwojem sieci Krakowskiego Szybkiego Tramwaju⁷ wraz z uruchomieniem przystanku kolejki aglomeracyjnej w Batowicach, a także realizacja północnego węzła drogi krajowej S7⁸. W ramach poprawy wewnętrznego układu komunikacyjnego niezbędne jest powiązanie północnej i południowej części terenów akademickich wraz z wprowadzeniem komunikacji publicznej do wnętrza zespołu, w formie planowanego tramwaju oraz linii autobusowej. Polepszenie dostępności pieszej wiąże się z urządzeniem terenów zieleni oraz wytworzeniem bezpośredniego powiązania, również w formie kładki lub przejścia podziemnego pod ruchliwą ulicą, między terenem kampusu a sąsiednimi usługami i parkami.

⁵ Inwestycje planowane w SUIKZP Miasta Krakowa, Kraków 2003 – obecnie przygotowywane do realizacji.

⁶ Kładka piesza planowana jest w *Lokalnym Programie Rewitalizacji...* (2006).

⁷ Według SUIKZP... *op. cit.*

⁸ *Ibid.*

Poprawa dostępności komunikacyjnej dla III Kampusu UJ jest uwarunkowana planowanymi przez Miasto realizacjami linii Krakowskiego Szybkiego Tramwaju oraz Trasy Pychowickiej i Łagiewnickiej. Duże znaczenie ma udrożnienie dojazdu do autostrady A4, a także wprowadzenie wspólnego, hierarchicznego układu ulic obsługujących nowe osiedla mieszkaniowe. Ulepszenie dostępności pieszej wiąże się z wytworzeniem atrakcyjnych przestrzeni publicznych integrujących kampus z centrum miasta oraz zapewnieniem bezkolizyjnego przejścia przez planowaną trasę Pychowicką z kampusu w kierunku centrum miasta.

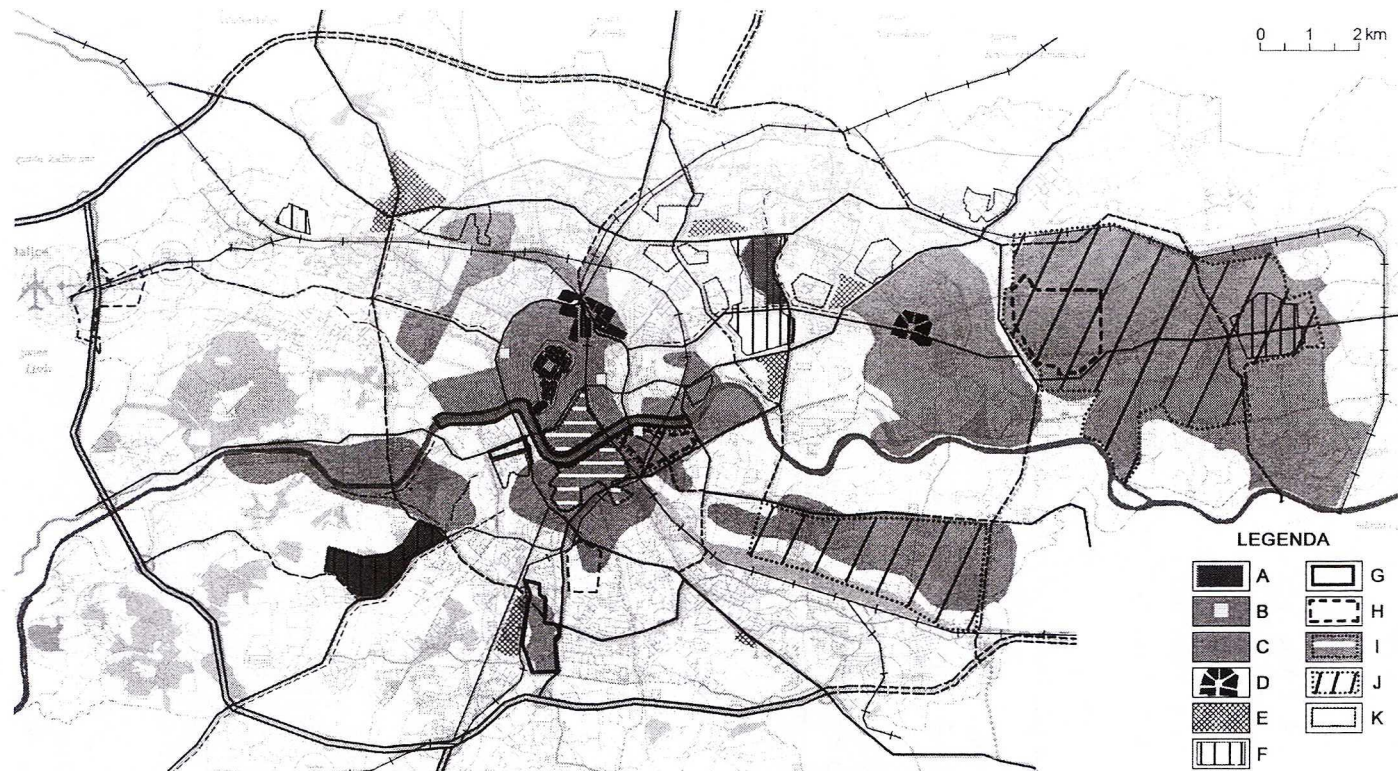
3. Uczelnia a przestrzenie publiczne i obszary strategiczne

Uczelnia jest miejscem koncentracji aktywności, która ma cechy funkcji centrotwórczych. Obecność usług ogólnomiejskich i powiązanie z siecią przestrzeni publicznych jest niezbędnym elementem tego procesu. W zależności od swojej lokalizacji w mieście obiekty dydaktyczne mogą uzupełniać i wzmacniać istniejące centrum życia miejskiego, lub też kreować nowy ośrodek aktywności społecznej. Ich związek z miejskimi obszarami rewitalizacji i aktywizacji daje szansę na wsparcie procesów transformacji (ryc. 2).

3.1. Uczelnia w obszarze śródmiejskim

Audytorium Maximum (fot. 1) mieści się w obszarze II kampusu UJ przy ul. Krupniczej i wzbogaca przestrzeń publiczną jednej z bardziej malowniczych ulic Krakowa. Obiekt o wysokiej jakości rozwiązaniach architektonicznych nawiązuje do stylistyki otoczenia przez „klasycyzm” przejawiający się w monumentalizmie wielkiego porządku i szerokich schodach wychodzących w kierunku ulicy. Ten charakter architektury wymaga przestrzeni reprezentacyjnej, szerokiego przedpola, którego brak w tym przypadku jest silnie odczuwalny. Monumentalna ciemna bryła i estetyczna, wyposażona w detale urbanistyczne przestrzeń chodnika, dodatkowo najczęściej zastawiona samochodami, jest dużym kontrastem w stosunku do zaniedbanych podwórek i oficyn sąsiednich kamienic. Pusta przestrzeń wokół budynku potęguje wrażenie wyizolowania obiektu z jego otoczenia.

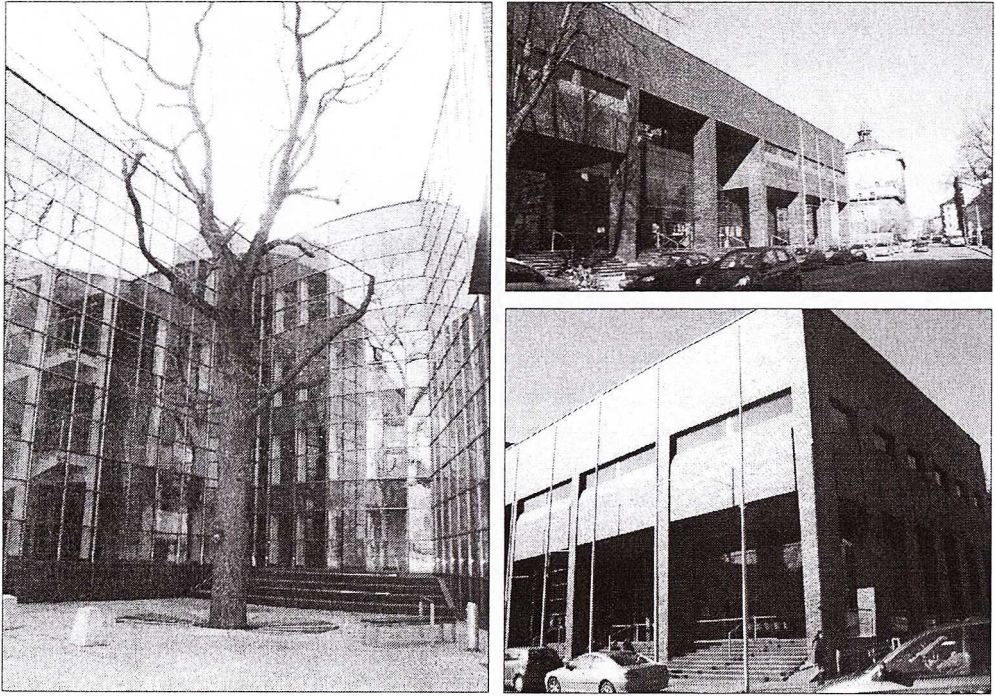
Centrum Dydaktyczno-Kongresowe Wydziału Lekarskiego CMUJ (fot. 2) mieszczące się w obszarze Szpitala Uniwersyteckiego przy ul. Św. Łazarza, uzupełnia pierzeję ulicy oraz otwiera wnętrze kwartału Klinik dla ruchu pieszego. Realizacja obiektu o neutralnej stylistyce, niekonkurującej z sąsiednim obiektem historycznym wiąże się z powstaniem przestrzeni publicznej w formie prostokątnego placu zlokalizowanego przed głównym wejściem do budynku. Z jednej strony plac jest silnie zdefiniowany przez dwa skrzydła budynku oraz rampę wjazdową do garażu podziemnego, ale z drugiej strony rozmywa się i dematerializuje na styku nowo urządzonego ciągu

Ryc. 2. Związek badanych uczelni z obszarami strategicznymi miasta

A – badane obszary uczelni, B – badane ośrodki uczelni, C – obszary wyznaczone do rewitalizacji, D – centra miejskie – istniejące i planowane;
 E – miejskie centra wielofunkcyjne; F – obszary aktywizacji naukowo- technologicznej; G – obszary aktywizacji kulturowej; H – obszary aktywizacji gospodarczej; I – obszary rewitalizacji dzielnic o znaczeniu kulturowym; J – obszary rewitalizacji terenów przemysłowych;
 K – obszary rehabilitacji zabudowy blokowej.

Źródło: Opracowanie M. Wdowiarz-Bilska na podstawie *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa i Lokalnego Programu Rewitalizacji Krakowa*.

Fot. 1. Audytorium Maximum – realizacja przestrzeni publicznych

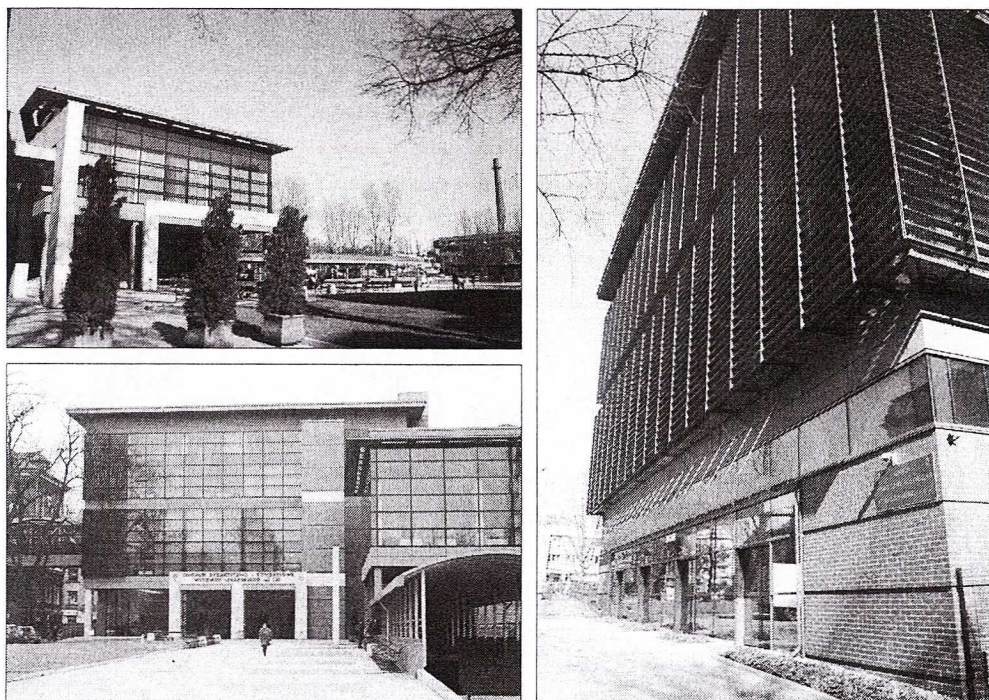
Źródło: M. Wdowiarz- Bilka (fot. 1, 2).

z istniejącą ulicą wewnętrzną i przestrzenią Klinik. Wnętrze kwartału otwarte dzięki realizacji Centrum staje się zaczątkiem potencjalnego, atrakcyjnego ze względu na walory architektoniczno-przestrzenne, łącznika między intensywnie aktywizowaną dzielnicą Grzegórzki a ścisłym centrum miasta. Omawiane powyżej obszary zlokalizowane w tkance śródmiejskiej wzmacniają istniejące centra i wzbogacają różnorodność usługową otoczenia. Ośrodki te wiążą się z obszarem objętym *Lokalnym Programem Rewitalizacji „Stare Miasto”*⁹, będącym obecnie w trakcie realizacji. Jednak w spisie projektów zakładanych do realizacji w ramach tego programu, nie przewiduje się działań w otoczeniu omawianych obiektów, co nie gwarantuje poprawy jakości przestrzeni publicznych w otoczeniu.

3.2. Uczelnia jako sposób na rewitalizację obszarów przemysłowych

Główny kampus Krakowskiej Szkoły Wyższej, mieści się na nadbrzeżu Wiślanym przy węźle zjazdowym z mostu Kotlarskiego i jest obecnie jednym z ważniej-

⁹ *Lokalny Program...* (2008).

Fot. 2. Centrum Dydaktyczno-Kongresowe Wydziału Lekarskiego CMUJ
– realizacja przestrzeni publicznych

szych ogniw aktywizacji i procesów odnowy Zabłocia. Obszar ten ma strategiczne znaczenie dla rozwoju miasta i został przeznaczony w *Studium* do aktywizacji gospodarczej oraz rewitalizacji terenów przemysłowych. Realizacja szkoły wyższej w znaczny sposób przyczyniła się do ożywienia przestrzeni Zabłocia i stanowi podstawę rozwoju aktywności społecznych i gospodarczych w *Lokalnym Programie Rewitalizacji*¹⁰ dla tego obszaru. Proces ten powinien w dużej mierze przyczynić się do rozwoju usług, których niedobór jest silnie odczuwany w tej dzielnicy.

Obszar kampusu jest wyizolowaną z otoczenia wyspą aktywności kontrastującą z zaniedbanym zespołem przemysłowych i poprzemysłowych terenów. Kampus w pełni wykorzystał walory lokalizacji związane z dobrą ekspozycją i wartościami widokowymi. Wytworzoną wewnątrz założenia uliczkę zamyka widok bryły Wawelu. Prostopadły do niej plac z pomnikiem A. Frycza Modrzewskiego ma silnie zdefiniowane ściany o prostej, neutralnej architekturze. Jednak przestrzeń placu jest pusta, w całym założeniu kampusu silnie odczuwa się brak zieleni, szczególnie wysokiej. Teren Szkoły zawiera się w ogrodzonej działce funkcjonującej bez logicznego powiązania z obszarem zewnętrznym i zlokalizowanymi w niedalekim sąsiedztwie innymi

¹⁰ *Ibid.*

obiektami uczelni. Zapewnienie, koniecznej dla działalności Krakowskiej Szkoły Wyższej na Zabłociu, integracji przestrzennej z resztą dzielnicy i miasta wymaga urządzenia wałów wiślanych i udostępnienia ich jako terenów rekreacyjnych, a także stworzenia powiązań pieszych z innymi obszarami oraz likwidacji baz i magazynów we wschodniej części obszaru.

3.3. Potencjalne skupiska naukowe

III Kampus UJ w Pychowicach mieści się w obszarze o wyjątkowych walorach krajobrazowych i przyrodniczych. Jest to teren miasta poddawany obecnie intensywnej urbanizacji, przy czym zauważa się brak koordynacji i korelacji między rozwojem kampusu, sąsiadującej z nim chaotycznej zabudowy mieszkaniowej, usług oraz infrastruktury komunikacyjnej miasta. Niedobór usług podstawowych, niska jakość przestrzeni w otoczeniu oraz brak relacji ze strukturą miasta sprawia, że okolice kampusu nie są atrakcyjnym tłem dla uczelni, której przestrzeń pozostaje wyizolowana z otoczenia.

Sam obszar kampusu jest zagospodarowywany punktowo przez działania trzech grup inwestorów związanych z Krakowskim Parkiem Technologicznym, Papieską Akademią Teologiczną i Uniwersytetem Jagiellońskim. Pojedyncze obiekty rozrzucone wśród łąk nie tworzą ani zwartego, ani powiązanego ze sobą systemu przestrzeni. Jedyna istniejąca przestrzeń publiczna mieści się we wnętrzu kwartału Kompleksu Nauk Biologicznych, ale nie jest przewidziane jej czytelne powiązanie z realizowanymi i projektowanymi obiektami dydaktycznymi. Projekty tych budynków wskazują na wysoki poziom architektoniczny, ale ich odmienna stylistyka, sposób usytuowania na działkach i brak wzajemnych powiązań świadczy o braku wizji i koordynacji przy realizacji przestrzeni publicznej. Dodatkowo, plan miejscowy nie rozwiązuje w dostatecznym stopniu problemu kształtowania powiązań przestrzennych ani relacji obszaru ze strukturą miasta.

Planowane inwestycje w tym rejonie obejmują, oprócz obiektów dydaktycznych uczelni, także Park Technologiczny z Inkubatorem, Zespół Sportowy z Basenem Olimpijskim, Muzeum Przyrodnicze, Ogród Botaniczny, Narodowe Centrum Promieniowania Synchrotronowego oraz Centrum Wystawienniczo-Kongresowe¹¹.

Teren Politechniki Krakowskiej w Czyżynach, trudno dostępny i słabo zintegrowany ze strukturą miasta, mieści się w pasie zieleni oddzielającej Kraków od Nowej Huty. W obszarze tym w latach 70. powstał projekt kampusu Politechniki autorstwa prof. W. Cęckiewicza, z którego zostały zrealizowane pojedyncze obiekty dydaktyczne oraz osiedle akademickie zlokalizowane po dwóch przeciwległych stronach terenu. Obszary te są rozdzielone terenami zieleni i ze względu na brak powiązań prze-

¹¹ Dane za: wywiady przeprowadzone w 2005 r. przez Wdowiarz-Bilską z Kierownikiem Biura Rozwoju UJ T. Kozera i Kierownikiem Jagiellońskiego Centrum Innowacyjnego P. Błachno; *Program Rozwoju Uniwersytetu Jagiellońskiego 2007, Siła Uniwersytetu pochodzi z wielości poglądów* – Rozmowa z prof. K. Musiołem, rektorem UJ, Alma Mater 06/2007.

strzennych nie funkcjonują jako jedno zwarte założenie. Obecnie w części środkowej kampusu, prowadzone są działania mające na celu stworzenie nowoczesnej wielofunkcyjnej przestrzeni akademickiej. Przejawia się to w realizowanych i planowanych inwestycjach, takich jak rozwój Parku Technologicznego, modernizacja obiektów dydaktycznych, budowa osiedla akademickiego dla pracowników PK oraz basenu olimpijskiego czy Krakowskiego Centrum Wystawienniczo-Kongresowego¹². Obecnie w otoczeniu kampusu PK w Czyżynach zauważa się duże zróżnicowanie usług, jednak niedorozwój powiązań i obecność barier przestrzennych utrudnia dostępność do nich z terenów akademickich.

Programy inwestycyjne obu uczelni odnoszące się do omawianych terenów zawierają podobne inicjatywy, takie jak rozwój parku technologicznego, realizacja centrum o charakterze wystawienniczo-kongresowym, czy budowa basenu olimpijskiego. Inwestycje są częściowo wspierane przez miasto, ale też prowadzone są miejskie inwestycje konkurencyjne, jak Centrum Kongresowe przy Rondzie Grunwaldzkim¹³ czy Centrum Targowe w Balicach.

W tej sytuacji rodzi się pytanie o możliwości skoordynowania polityki inwestycyjnej krakowskich uczelni, miasta i regionu. Podejście kooperacyjne pozwoliłoby na większą koncentrację środków finansowych i realizację wspólnych inwestycji o lepszym standardzie.

Współpraca taka powinna także objąć inwestycje o priorytetowym znaczeniu dla krakowskiego ośrodka nauki, jak np. budowa Synchrotronu, Inkubatorów i Parków Technologicznych, tym bardziej, że badane tereny w Pychowicach i Czyżynach mieszczą się w wyznaczonych w *Studium i Strategii Rozwoju Miasta*, obszarach strategicznych związanych z aktywizacją naukowo-technologiczną warunkującą rozwój funkcji metropolitalnych, gospodarczych i społecznych Krakowa.

4. Sieć kooperacyjna

Krakowskie uczelnie są ważnym ogniwem budowy środowiska innowacyjnego i rozwoju powiązań sieciowych miasta. Wynika to przede wszystkim z potencjału wiedzy, kooperacji przy tworzeniu centrów naukowo-technologicznych, centrów transferu technologii, inkubatorów przedsiębiorczości, parków technologicznych i klastrów. Uczelnie odgrywają znaczną rolę przy rozwoju i pobudzaniu przedsiębiorczości akademickiej. W działalność tę są zaangażowane wszystkie omawiane uczelnie. UJ i PK wchodzi w skład Akademickiego Centrum Naukowo-Technologicznego AKCENT,

¹² Dane za: wywiad przeprowadzony w 2005 r. z Prorektorem PK ds. rozwoju, W. Celadynem; *Program Rozwoju Politechniki Krakowskiej* – materiały Rektorskiej Komisji ds. Rozwoju Uczelni, 2007.

¹³ Za: *30 lat czekamy na centrum kongresowe*, K. Sakowski, nasze miasto.pl, z 03.03.2008; *Kraków marzy o międzynarodowych targach* M. Kursa, Gazeta.dom.pl z 07.02.2007; *Atrakcyjna Pawia – wywiad z T. Trzmielcem*, Kraków.pl, nr 6 z 2.04. 2008.

którego działalność ma na celu realizację programu badawczego i szkoleniowego oraz wdrażanie i komercjalizację nowych technologii przez stowarzyszone uczelnie wyższe.

Do wzmocnienia powiązań przestrzennych świata nauki z biznesem przyczyniają się parki technologiczne zlokalizowane w Pychowicach i Czyżynach. Choć obecnie współpraca między uczelniami a firmami osiedlonymi w parku jest ograniczona, realizacja inkubatorów technologicznych może wpłynąć pozytywnie na rozwój powiązań między nauką a przemysłem *high tech*. Inkubator w Czyżynach, budowany przez Krakowski Park Technologiczny, w dużej mierze ma być przeznaczony dla firm zakładanych przez absolwentów i naukowców z krakowskich uczelni, związanych z parkiem. Z kolei Science Life Park w Pychowicach, wznoszony przez Jagiellońskie Centrum Innowacji – spółkę UJ, stanowi ośrodek Klastra Life Science i ma mieścić wysoko wyspecjalizowane laboratoria oraz szeroki wachlarz usług. Inwestycja ta ułatwi młodym przedsiębiorcom zakładanie własnych firm innowacyjnych, wspomagając ich w pierwszych latach działania, a bliskość przestrzenna Centrum Nauk Biologicznych wzmocni udział krakowskiego ośrodka nauki w badaniach nowych technologii. Lokalizacja prestiżowych ośrodków badawczych w Pychowicach sprawi, że kampus UJ stanie się ważnym dla gospodarki miasta biegunem wiedzy.

Podsumowanie i wnioski

System powiązań strukturalnych badanych uczelni z miastem funkcjonuje dobrze tylko w zespołach zlokalizowanych w obszarze śródmiejskim.

Rozwijane ośrodki uczelniane są słabo zintegrowane ze strukturą miasta. Relacje nowych przestrzeni nauki z głównymi elementami sieci transportowej miasta należy uznać za dysfunkcyjny i wymagający poprawy zarówno odnośnie do komunikacji publicznej, jak i indywidualnej. Ich izolację pogłębia stan otaczających je terenów, w tym nieurządzonych kompleksów zieleni oraz odległość od historycznego ośrodka Krakowa i wykształconych przestrzeni publicznych, a także niski poziom wyposażenia w usługi.

Obecność terenów otwartych w otoczeniu uczelni pozwala wytworzyć powiązania strukturalne między obszarami uczelni a zdefiniowanym układem przestrzeni publicznych. Wymaga to koncentracji inwestycji o charakterze usługowym oraz budowy systemu terenów zieleni urządzonej i półurządzonej.

W realizowanych przez krakowskie uczelnie inwestycjach widać wyraźną troskę o jakość rozwiązań architektonicznych. Wznoszone obiekty mają charakter prestiżowy i symboliczny, dlatego uczelnie dbają o estetykę, atrakcyjność ich architektury, oraz nowoczesne rozwiązania techniczne i materiałowe. Równolegle zauważa się niedorozwój i niską jakość rozwiązań urbanistyczno-przestrzennych, co jest szczególnie widoczne w przypadku realizacji dużych zespołów, jak np. kampus w Pychowicach. Wprowadzana tam zabudowa o różnorodnym typie, formie i stylistyce nie tworzy harmonijnego

układu przestrzennego. Wynika to m.in. ze zbyt ogólnych zapisów w planie miejscowym. Realizowanie inwestycji jako pojedynczych zamierzeń bez wizji przestrzennej całego założenia, bez zdefiniowania kontekstu i relacji z otoczeniem oraz bez określenia szczegółowych wytycznych kompozycyjnych, funkcjonalnych i estetycznych nie przyczynia się do wzbogacenia miejskiej sieci przestrzeni publicznych.

Potencjał naukowy Krakowa jest jednym z głównych filarów strategii rozwoju nowoczesnej metropolii europejskiej, ale trend ten nie znajduje pełnego odzwierciedlenia w polityce przestrzennej miasta i regionu. Uwidacznia się to głównie brakiem koordynacji i wpływu miasta na kształtowanie ważnych dla jego rozwoju przestrzeni.

Tereny uczelni nie mają odpowiednio formowanej sieci powiązań odpowiadających ich randze w strukturze przestrzennej miasta. Większość nowo rozwijanych obszarów uczelni ma charakter odizolowanych wysp, pozostających bez związków strukturalnych z przestrzenią miasta.

Wydaje się, że docenienie znaczenia uczelni wyższych w rozwoju przestrzeni metropolitalnej powinno oznaczać podniesienie rangi tych ośrodków w dokumentach planistycznych szczebla regionalnego i miejskiego, a także dążenia do większej skuteczności i kompleksowości przy realizacji projektów związanych z terenami akademickimi.

Zaliczenie terenów uczelni do obszarów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju przestrzennego miasta powinno umożliwiać wiele działań wzmacniających potencjał ośrodków i przyczynić się do ich lepszej integracji z miastem oraz bardziej zrównoważonego rozwoju.

Planowane w terenach kampusów UJ i PK funkcje mają charakter regionalny, a ich znaczenie dla rozwoju metropolitalnego Krakowa wymaga szczególnej dbałości o jakość przestrzeni publicznych, właściwe relacje strukturalne oraz uporządkowanie chaotycznie tworzonych osiedli mieszkaniowych w najbliższym otoczeniu kampusów.

Usprawnienie obsługi komunikacyjnej omawianych uczelni powinno być jednym z podstawowych działań planistyczno-inwestycyjnych, służących rozwojowi nowoczesnych ośrodków nauki i wzmacnianiu ich związków z miastem. Projekty o znaczeniu podstawowym dla funkcjonowania tych obszarów powinny mieć charakter priorytetowy.

Rola centrowicza badanych ośrodków ma charakter potencjalny i jest uzależniona od koncentracji i koordynacji inwestycji, którym powinna towarzyszyć realizacja atrakcyjnych przestrzeni publicznych. Koncentracja w tych obszarach inwestycji, szczególnie usług o znaczeniu ponadlokalnym, kompleksów parkowych, oraz ciągów i węzłów komunikacyjnych tworzących główną sieć układu transportowego miasta może przyczynić się do wytworzenia nowych centrów aktywności, a tym samym do rozwoju policentrycznej struktury przestrzennej miasta.

Uchwalone plany miejscowe dla obszarów związanych z uczelniami nie zapewniają właściwego, atrakcyjnego kształtowania przestrzeni publicznych. Przy realizacji takich założeń przestrzennych, jak uczelnia niezbędnym etapem projektowania

powinna być koncepcja urbanistyczna zawierająca szczegółowe decyzje odnośnie do układu kompozycyjnego zabudowy, sieci przestrzeni publicznych, kształtowania pierzei oraz terenów i ciągów zieleni, a także elementów infrastruktury technicznej. Taki projekt opracowany w formie koncepcji urbanistycznej lub studium przestrzeni publicznych powinien stanowić załącznik do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru i być podstawą prowadzonych inwestycji. Zintegrowanie działań na rzecz rozwoju przestrzennego uczelni z rozbudową sieci przestrzeni publicznych może przyczynić się do poprawy i uczynienia nie tylko przestrzeni kampusu, ale i współczesnego krajobrazu miasta.

Rozwój przestrzenny uczelni, ze względu na prestiżowy i innowacyjny charakter, w znacznym stopniu może przyczynić się do tworzenia nowego, dynamicznego i atrakcyjnego wizerunku miasta. Zwroćcie baczniejszej uwagi na jakość projektów, szczególnie w zakresie koncepcji przestrzeni publicznych oraz koordynacja i kooperacja przy realizacji inwestycji o znaczeniu ponadlokalnym wpłynęłyby pozytywnie na tę transformację.

Literatura

- Lokalny Program Rewitalizacji i Aktywizacji Obszaru Przemysłowego*, Zabłocie, Kraków, 2006.
- Lokalny Program Rewitalizacji „Stare Miasto”*, Kraków, 2008.
- Małopolska 2015 – Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego 2007-2013*. Kraków, 2006.
- Strategia Rozwoju Krakowa*, Kraków, 2005.
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa*, opracowanie zbiorowe pod kierunkiem R. Kuzianika. Kraków, 2003.
- Wdowiarz-Bilska M. 2006, *Parki technologiczne a modernizacja struktury przestrzennej Krakowa – wnioski do planowania i zarządzania przestrzenią*. „Czasopismo Techniczne”, z. 12 -A, Kraków, s. 183-192.
- Wdowiarz-Bilska M., 2007, *Park technologiczny jako element struktury przestrzennej miasta*. Praca doktorska, msp.
- Zuziak Z. K., 1998, *Strategie rewitalizacji przestrzeni śródmiejskiej*. Kraków.
- Zuziak Z. K., 2006, *Kryteria oceny projektów rewitalizacji wspieranych z EFRR*. „Czasopismo Techniczne”, z. 12 -A, Kraków, s. 81-93.